

Begrijpend lezen leerjaar 1 en 2 vmbo-g/t

Leerdoelen leerjaar 1 en 2 vmbo gt

Leidend voor de doelen op het gebied van begrijpend lezen zijn de doelen zoals opgenomen in het referentiekader taal (oktober 2009). In het referentiekader wordt overigens de term 'begrijpend lezen' niet gehanteerd. In plaats daarvan wordt gesproken van 'lezen van zakelijke teksten', een subdomein van lezen in brede zin. Naast 'zakelijke teksten' vormt 'lezen van fictionele, narratieve en literaire teksten' het andere subdomein.

Leerlingen beheersen idealiter niveau bij aanvang van het vervolgonderwijs niveau 1F: De leerling kan eenvoudige teksten lezen over alledaagse onderwerpen en over onderwerpen die aansluiten bij de leefwereld. Het doel voor de onderbouw is dan ook om dit niveau te onderhouden en uit te bouwen, zodat de leerlingen aan het einde van de onderbouw niveau 2F grotendeels beheersen. De ervaring leert echter dat er vmbo gt leerlingen niveau 1F nog niet volledig beheerst. Zij hebben extra begeleiding nodig om de achterstand in te halen (zie toetsen en differentiatie)

U kunt doelgericht naar de referentieniveaus toewerken door uit te gaan van de tussendoelen zoals die voor de leerlingen in middenbouw en bovenbouw basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs zijn uitgewerkt door het Expertisecentrum Nederlands (2012).

begrijpen	<p>Leerlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • lezen met begrip complexere teksten die verhalend, informatief, directief, beschouwend of argumentatief van aard zijn • bepalen het onderwerp van een tekst • plannen, sturen, bewaken en controleren hun eigen leesgedrag: ze bepalen hun leerdoel, activeren voorkennis, voorspellen de volgende informatie in de tekst, ze bepalen welke leesstrategie past bij het doel, ze stellen zichzelf vragen tijdens het lezen en lossen begripsproblemen op, ze stellen hun leesstrategie bij indien nodig • onderscheiden de hoofdzaken van de bijzaken • onderscheiden feiten en meningen • geven de hoofdgedachte weer • koppelen verwijswaarden aan antecedenten • leiden expliciete betekenisrelaties af en benoemen die in termen van opsomming, voorbeeld, tegenstelling, conclusie. • ordenen informatie met behulp van signaalwoorden.
Interpreteren	<ul style="list-style-type: none"> • leiden (aan de hand van vragen of een schema) informatie af uit een aantal teksten en integreren deze informatie • leggen relaties tussen de informatie uit de tekst en meer algemene kennis • benoemen het doel of het schrijversperspectief van de tekst • herkennen inconsistenties binnen teksten en tussen verschillende teksten • vergelijken teksten met elkaar en beoordelen die op hun waarde

Informatie opzoeken	<ul style="list-style-type: none"> • kennen de betekenis en functie van verschillende informatiebronnen en zoeken daarin doelgericht informatie op. • lezen schematische informatie en leggen relaties met de tekst
Informatie verwerken toepassen	<ul style="list-style-type: none"> • vatten de tekst beknopt voor zichzelf samen • maken een samenvatting of uittreksel (voor zichzelf) • maken een schema van de tekst

Didactische richtlijnen

Richtlijn 1: activeer voorkennis

Veel onderzoek laat zien dat lezers met veel voorkennis over een leesonderwerp de tekst beter begrijpen dan klasgenoten met minder voorkennis. Begrijpend lezen kan dus beïnvloed worden door de voorkennis die een leerling heeft over het onderwerp. Leerlingen activeren voorkennis niet altijd uit zichzelf. Vooral zwakke begrijpend lezers doen dat vaak niet, of zij activeren irrelevante kennis. Door te vragen wat leerlingen zelf al over het onderwerp weten en daarover met hen in gesprek te gaan, kunnen leraren leerlingen helpen hun kennis van de wereld, en daarmee het begrijpend lezen, te verbeteren. Wees erop bedacht dat kennis cultureel bepaald kan zijn en dat voor de ene leerling andere dingen vanzelfsprekend zijn dan voor de andere.

Richtlijn 2: besteed bij alle vakken aandacht aan moeilijke woorden

Besteed bij al het lezen aandacht aan moeilijke woorden. Om twee redenen. Ten eerste kunnen onbekende woorden het begrip bij leerlingen in de weg zitten. En ten tweede, het lezen van teksten is een uitstekende gelegenheid voor leerlingen om hun woordenschat uit te breiden. Combineer het activeren van voorkennis met het behandelen van moeilijke woorden, op de volgende manier. Maak met de leerlingen een concept map: een woordenweb of gestructureerd woordveld, waarbij leerlingen al kunnen aangeven wat zij over het onderwerp weten. Het maken van een concept map heeft als voordeel dat begrippen en verbindende woorden die gerelateerd zijn aan het onderwerp op deze wijze ook geactiveerd worden. Wanneer dergelijke woorden vervolgens in de tekst aan de orde komen, kunnen de leerlingen deze beter plaatsen in relatie tot andere woorden. U kunt op deze manier nieuwe vakkennis in verband brengen met voorkennis, en tegelijkertijd gericht aandacht besteden aan moeilijke woorden die in de tekst voorkomen. Een voorbeeld van hoe dit wordt toegepast in een natuurkunde les vind u op : <http://www.leraar24.nl/video/918>

Richtlijn 3: laat individueel en in groepjes werken

Wissel Individueel werken en in groepjes of tweetallen werken af. Onderzoek laat zien dat leerlingen tot beter tekstbegrip komen wanneer zij samen een moeilijke tekst moeten doorgronden, dan wanneer zij dat alleen moeten doen. Door leerlingen in groepjes of tweetallen te laten overleggen, worden ze aangezet tot samen nadenken over de betekenis van de tekst. Door de interactie tussen leerlingen ontwikkelen de leerlingen als het ware een interne monitor, die nodig is om zelfstandig leer strategieën toe te passen. Een klassikale nabespreking biedt vaak niet voldoende interactiemogelijkheden voor leerlingen om te oefenen in het verwoorden van de

gedachtegang. Het aan elkaar uitleggen van je aanpak en denkwijze is de beste manier om strategieën te onthouden om zelfstandig te kunnen toepassen. Door leerlingen groepsopdrachten te geven, kunt u de interactie tussen leerlingen bevorderen. Stimuleer leerlingen te praten over de betekenis van de tekst, maar laat hen ook verwoorden hoe zij de betekenis hebben achterhaald (het leesproces) en controleren of de door hen gevonden betekenis de juiste is.

Richtlijn 4: gebruik geschikte teksten

- Gebruik teksten die passen bij het leesniveau van de leerlingen.¹
- Gebruik teksten die aansluiten bij de interesse van de leerlingen.
- Gebruik teksten die functioneel zijn voor de leerlingen (als leerlingen de tekst nodig hebben om hun leesdoel te bereiken, zijn zij meer gemotiveerd om de tekst te willen begrijpen; ze hebben de informatie dan echt nodig).
- Gebruik teksten die aantrekkelijk zijn vormgegeven.
- Gebruik teksten waar de leerling inhoudelijk iets van leert, zodat het zijn kennis van de wereld vergroot.
- Gebruik teksten van verschillende genres (laat leerlingen met verschillende tekstsoorten in aanraking komen, zoals verhalende teksten, informatieve teksten (bijvoorbeeld krant, internet of encyclopedieën), betogende teksten en instructieteksten (bijvoorbeeld een recept, spelregels of een handleiding)).
- Gebruik teksten waar aansprekende en afwisselende opdrachten bij gegeven kunnen worden (bijvoorbeeld een schrijfoopdracht, werkstuk, experiment, spel of interview).

Het is bovendien motiverend voor de leerlingen wanneer zij regelmatig zelf een tekst mogen kiezen.

De moeilijkheid van een tekst wordt bepaald door de volgende kenmerken: tekstlengte; zinslengte; samenhang; informatiedichtheid; woordgebruik; zinsbouw; uiterlijke tekstkenmerken (lay out, kopjes, vet, cursief, hoeveelheid tekst per pagina, illustraties, e.d.)

Daarnaast bepaalt de opdracht de moeilijkheidsgraad: wat moet een leerling met de tekst doen? Zo is het beantwoorden van wie wat waar vragen veel makkelijker dan het gebruiken van informatie uit een tekst voor een presentatie. Het volgende overzicht² kan behulpzaam zijn bij het selecteren van teksten die passen bij het leesniveau van de leerlingen.

2F Eisen aan de vorm	2F Eisen aan de taal
<ul style="list-style-type: none"> • De tekst heeft een heldere structuur met een duidelijke opbouw en indeling. • De teksten hebben een duidelijke lay-out 	<ul style="list-style-type: none"> • De verbanden en denkstappen moeten duidelijk aangegeven worden met signaalwoorden en verbindingswoorden. • Abstracte woorden en formeel taalgebruik moeten niet vaak voorkomen in de tekst.

¹ Bij 'De lijn per groep' vindt u per groep een voorbeeld dat illustreert welke teksten passen bij het leesniveau van de leerlingen in die groep.

² Bron: *Voorbeelden van taaltakenwijzers*, Heleen Rutgers e.a., LMC vmbo zuid Zuiderpark, Zadkine en CED-Groep t.b.v. Elkaars Taal Spreken Rotterdam, 2010

2F Eisen aan de inhoud	2F voorbeelden van opdrachten
<ul style="list-style-type: none"> • De nieuwe informatie moet aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen. • Er worden niet te veel gegevens in een keer aangeboden: de informatiedichtheid mag niet te hoog zijn. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zelfstandig uitvoeren van instructies in recepten, bijsluiters en werkwijzers • Samenvatten van de hoofdzaken van een tekst (voor eigen gebruik) • Informatie zoeken in verschillende bronnen voor een presentatie of een werkstuk.

Teksten, die hieraan voldoen kunt u bijvoorbeeld vinden in AD, Metro, Spits, Trouw, en vaak ook in regionale dagbladen. Hieronder staat een voorbeeld van een leestekst ³op niveau 2F, zoals u die in landelijke methode onafhankelijke toetsen zou kunnen aantreffen. In schoolboeken of andere media staan er meestal ook illustraties bij.

Houdbaar van 7 t/m 17 oktober

Van 7 tot en met 17 oktober 2009 is het Kinderboekenweek. Deze week wordt georganiseerd door de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB). Het doel van deze week is om het lezen van boeken onder de jeugd te stimuleren. De Kinderboekenweek 2009 staat in het teken van eten en snoepen.

Kinderboekenweekgeschenk

Waarom zijn snoep en friet wel lekker en gezonde dingen meestal niet? Waarom is lekker lekker en vies vies? Wat is gezond? Is het mogelijk om iets gezonds te maken dat elk kind lekker vindt? Bijvoorbeeld een heerlijke snack met spruitjes? Wat moet je allemaal doen om een spruitjesgerecht te maken dat net zo lekker is als een kroket of een chocoladereep? In De wraak van het spruitje gaat de auteur Jan Paul Schutten op bezoek bij de grootste 'lekkerexperts' van Nederland om op deze vragen een antwoord te vinden. Deze Kinderboekenweek wordt de lekkerste ooit!

Ongezonde voeding

Nederlanders eten niet gezond genoeg, blijkt uit onderzoek van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). En zij eten veel meer dan nodig is. Hierdoor is de levensverwachting twee jaar korter dan mogelijk zou zijn. Als de trends van toenemend overgewicht en ongezonde voeding doorzetten dan zou onze levensverwachting voor het eerst sinds lange tijd kunnen gaan dalen. Nederlanders eten te weinig groenten, fruit en vis en te veel slechte, verzadigde vetten. 10 procent van de jaarlijkse sterfte wordt veroorzaakt door langdurig ongezond eten. Nederlandse kinderen zijn de afgelopen jaren beduidend dikker geworden en worden op steeds jongere leeftijd dik. Overgewicht kan gezondheidsrisico's veroorzaken als suikerziekte, hart- en vaatziekten, sommige vormen van kanker en hoge bloeddruk. Daarom is het belangrijk om te weten wat je eet en te weten wat gezond is.

³ Bron: *Concretisering referentieniveaus schrijven en lezen in het voortgezet onderwijs*, Theun Meestringa, Cary Ravesloot en Hans de Vries, SLO, Enschede, Juni 2010

De gezonde kantine

Het voedingscentrum beveelt scholen aan om een gezonde kantine in te richten, zodat leerlingen op school leren wat gezonde eet- en drinkgewoontes zijn. Dit is belangrijk, omdat een gezonde kantine kan bijdragen aan goede prestaties en concentratie. Engels onderzoek heeft uitgewezen, dat mensen van gezond eten slimmer worden. Het Voedingscentrum heeft een indeling in drie groepen gemaakt: de beste groep (waaronder vers fruit, karnemelk, soep en ontbijtkoek), de middengroep (waaronder halfvolle melk, honing en eierkoek) en de minst goede groep (waaronder gedroogd fruit, volle melk, donut en cola). Een gezonde kantine bevat bij voorkeur 75 procent producten uit de beste middengroep en 25 procent uit de minst goede groep.

Niet blij met gezond eten

De bekende televisiekok Jamie Oliver heeft in Engeland geprobeerd om de jeugd daar een gezonde kantine aan te bieden. Zijn project is echter op een mislukking uitgelopen. Vier jaar na de start van zijn campagne mijdt meer dan 60 procent van de Britse scholieren de gezonde gerechten die in de plaats kwamen van hamburgers, chips en frisdrank. Zij verafschuwden de vegetarische quiche en linzenburgers. Ouders van deze scholieren stonden in de pauze met 'fish and chips', om hun kroost eten te geven. Maar één school in Engeland doet het anders. Daar worden de broodtrommels gecontroleerd op ongezond eten. Alle snoepjes, chocolade, frisdrank of chips worden in beslag genomen en pas aan het eind van de dag weer teruggegeven.

Realistisch?

Is dit Britse beleid realistisch? Het Voedingscentrum vindt van niet. In Nederland kunnen scholieren voor hun snacks dichtbij school terecht. Zij pleit meer voor de aanwezigheid van gezond eten in de schoolkantine en voor goede voorlichting over gezond eten, zodat scholieren zelf kunnen beslissen over hun eetgedrag. In samenwerking met de GGD zijn voedingslessen ontwikkeld die scholen kunnen geven. En zijn er geen voedingslessen op school, dan biedt de bibliotheek en de boekenwinkel een gevarieerd aanbod aan boeken over eten en gezonde voeding. En als je nu in de Kinderboekenweek zo'n kinderboek aanschaft, krijg je er ook nog één cadeau! Dubbel gezond dus! Naar: www.kinderboekenweek2009nl, www.voedingscentrum.nl, www.missethoreca.nl

Richtlijn 5: geef instructie in het gebruik van leesstrategieën

Goede lezers zijn bijzonder actief wanneer ze lezen. Zij weten waarom ze een tekst lezen, ze zorgen voor een overzicht over de tekst voordat ze gaan lezen en ze lezen selectief, gebaseerd op dat overzicht. Ze maken vooraf voorspellingen over de tekst en evalueren die voorspellingen tijdens het lezen. Ze leggen verbanden tussen de tekst en hun eigen wereldkennis en passen hun kennis aan wanneer de tekst ze daartoe overtuigt. Ze kunnen de betekenis van onbekende woorden begrijpen uit de context en ze vatten samen, interpreteren en evalueren de tekst. Kortom, ze maken gebruik van leesstrategieën.

Leesstrategieën:

- Voorspellen (Ik denk dat hierna... zal gebeuren, omdat...)
- Vragen stellen (Ik vraag mij af of/wie/wat/waar/wanneer/ hoe...)
- Visualiseren (Als ik dit lees, dan zie ik voor mij...)
- Verbinden (Eigen ervaring, kennis van de wereld, tekst)
- Samenvatten (Dit gaat over... Eerst gebeurde dit... en daardoor...)
- Afleiden (De hoofdpersoon voelt... Als ik dit lees, dan zou het wel eens kunnen zijn...)

Leesstrategieën zijn cognitieve activiteiten die lezers bewust kunnen inzetten vóór, tijdens en ná het lezen van een tekst. Ze dienen als hulpmiddel om de tekst goed te kunnen begrijpen, en om eventuele begripsproblemen te voorkomen, te identificeren en op te lossen. Deze cognitieve activiteiten vereisen aandacht en capaciteit in het werkgeheugen. Wanneer na veelvuldig gebruik en oefening de strategieën onbewust en effectief toegepast worden, zijn het automatische leesvaardigheden geworden. Wanneer de leerlingen het gebruik van leesstrategieën oefenen tijdens het actief en strategisch lezen, zullen deze leesstrategieën na verloop van tijd zelfregulerend werken. Langzamerhand gaan de leerlingen de strategieën automatisch toepassen. Hierdoor zullen ze een niveau van metacognitief bewustzijn bereiken, waarbij ze niet alleen in staat zijn om de verschillende strategieën toe te passen, maar waarbij ze ook aanvoelen wanneer ze welke strategie moeten toepassen bij het begrijpen van de tekst. Het toepassen van strategieën kan het best worden aangeleerd als leerlingen de gelegenheid krijgen om dit te doen in rijke, betekenisvolle contexten. 'Strategies are important, but they are boring when used in isolation' (Guthrie e.a., 2004).

Aan de strategieën voor begrijpend lezen werkt u met gerichte instructie. Dit doet u volgens het directe instructie model:

Introductie

- Introduceer hetgeen de leerlingen gaan leren: de te leren strategie, bijvoorbeeld: "We gaan in deze les leren hoe je foto's in je hoofd kunt maken terwijl je leest, om iets in de tekst beter te begrijpen."
- Demonstreer de succesvolle toepassing en vertel het nut van de leesstrategie.
- Doe hardopdenkend de leesstrategie voor, terwijl je voorleest en de leerlingen meelesen.

Geleide oefening

- Oefen samen met de leerlingen.
- Laat ze geleidelijk meer zelfstandig lezen, met gebruik van de leesstrategie.
- Ondersteun het gebruik van leesstrategieën door de leerlingen, dat wil zeggen ondersteun het hardopdenkend lezen van de leerlingen.
- Geef 'feedback' tijdens gesprekjes over het gebruik van de leesstrategie bij het lezen.
- Laat de leerlingen hun hardopdenkend lezen onderling uitwisselen, gedurende het lezen in paren en in een groeps- of klasdiscussie (samenwerkend leren en pratend lezen); laat leerlingen elkaar het gebruik van de leesstrategie uitleggen.

Zelfstandige oefening

- Laat leerlingen de strategie toepassen op een nieuwe, makkelijke tekst.
- Laat ze zelfstandig het hardopdenkend lezen toepassen in een 'leespraatsessie' in een groepje.
- Werk met het geven van feedback door u en door klasgenoten na de zelfstandige toepassing van de 'leespraatsessie'.
- Kom terug op de introductie: 'Wat hebben wij geleerd?'

Toepassing en reflectie

- Toepassing van de leesstrategie bij een andere of moeilijker tekst, bijvoorbeeld bij een zaakvaktekst.
- Kom terug op hetgeen in de fase van de introductie is besproken.

Een extra aandachtspunt bij het modelen is het omgaan met gevoelens tijdens het lezen. De leerlingen worden in het vo (bij alle vakken) steeds vaker geconfronteerd met teksten buiten hun interessegebied en van een steeds hoger niveau. Het gaat dan om vragen als hoe ga je om met gevoelens van paniek of frustratie wanneer je de tekst niet begrijpt en hoe kun je jezelf motiveren. Om dit bespreekbaar te maken en te laten zien moet u de meest complete vorm van modellen gebruiken: hardop denkend laten zien hoe u de stappen uitvoert en hoe u omgaat met gevoelens van stress tijdens het lezen.

Stimuleer de leerlingen om zelf leesstrategieën te gebruiken in alle vakken. Een stappenplan begrijpend lezen is hiervoor een handig hulpmiddel. Dit zal het meeste resultaat hebben wanneer alle docenten dezelfde leesstrategieën hanteren in hun vak, want zonder gezamenlijke aanpak is de transfer naar andere vakken en situaties voor leerlingen erg moeilijk. Met name als de leerlingen grote achterstanden hebben is een schoolbrede aanpak van begrijpend lezen en woordenschat onontbeerlijk.

Richtlijn 6: behandel teksten in de andere vakken op dezelfde manier als teksten in de leeslessen

De strategieën die geleerd zijn bij het begrijpend leesonderwijs kunnen ook worden toegepast bij de andere vakken. Hierdoor leren de leerlingen de strategieën toe te passen bij verschillende soorten teksten, zoals verhalende, informatieve, beschouwende, betogende en instructieteksten. Dit bevordert transfer van het gebruik van strategieën, waardoor ze nog meer verinnerlijkt worden. De strategieën voor begrijpend lezen zijn toepasbaar bij alle tekstuele bronnen die in de schoolvakken worden gebruikt. Omdat leerlingen in de onderbouw vmbo vaak nog niet het niveau hebben dat zij zelfstandig informatie uit teksten kunnen verwerken bieden docenten de leerstof vaak eerst op een andere manier aan. Daarna kunnen de leerlingen met behulp van strategieën de leertesten gaan bestuderen. Met het oog op het leren voor toetsen en latere examens, waar –zeker in de zaakvakken- dezelfde strategieën voor worden gebruikt als voor begrijpend lezen is het belangrijk de toepassing van deze leesstrategieën in andere vakken aan te leren. Ook de docent Nederlands zou daartoe af en toe een vaktekst in de les kunnen behandelen.

Richtlijn 7: gebruik een taalmethode of methode Nederlands die de vakdoelen dekt

Let er bij de keuze van een methode op dat de methode de doelen van het vak zo goed mogelijk dekt. Let er met name op dat de methode voldoende dekking biedt ten aanzien van de domeinen van het referentiekader. Vul de methode zo nodig aan met aanvullend materiaal.

Let ten aanzien van begrijpend lezen erop dat de methode een intensieve oefenaanpak hanteert met betrekking tot leesstrategieën. En let erop dat de methode verschillende tekstsoorten bevat (informatieve, betogende en instructieteksten) op voor de leerlingen uitdagende niveaus.

Tijdsbesteding

Besteed minimaal 1 lesuur per week aan lezen en stimuleer de leerlingen om zelf elke dag te lezen. Het helpt enorm als u aan het begin van het schooljaar met alle leerlingen een gesprek hebt over hun hobby's en hun leesgedrag. Op grond van informatie die u heeft over het leesvaardigheidsniveau van de leerling stelt u met de leerling samen een doel en bespreekt hoe hij of zij daar kan komen. Wijs leerlingen erop dat het lezen van fictieboeken helpt om de fictiedoelen te bereiken en dat de gelezen zakelijke boeken bijvoorbeeld de basis kunnen zijn voor spreekbeurten of schrijfopdrachten.

Toetsen en differentiëren

In alle schoolvakken ontwikkelen leerlingen hun leesvaardigheid. Slechter cijfers voor zaakvakken hangen vaak nauw samen met de leesvaardigheid van de leerling. Naast de leerstofafhankelijke toetsen bij de methode Nederlands volgt u de voortgang van begrijpend lezen in de onderbouw met een leerstof onafhankelijke toets, zoals Diataal of de Cito volgtoets.

In Utrecht worden hiervoor de Cito volgtoetsen ingezet. Het Cito Volgsysteem Voortgezet Onderwijs bestaat uit een serie toetsen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs en kent net als Diataal vier toets momenten:

Leerjaar 1	September Entreetoets Cito volg (toets 0) Diataal 1A	Mei/ juni Cito volg toets 2 Diataal 1 B
Leerjaar 2		Cito volg toets 3 Diataal 2
Leerjaar 3		Cito volg toets 4 Diataal 3

De opgaven in de toetsen sluiten waar mogelijk aan bij de wettelijk vastgelegde referentieniveaus. De vaardigheidsscore leesvaardigheid geeft een voorzichtige indicatie van de ontwikkeling van de leerling in relatie tot de referentieniveaus taal . Cito hanteert daarvoor de volgende grenswaarden. Niveau 3F kan echter nog niet in de eerste twee leerjaren worden vastgesteld, omdat de items dan nog niet van dat werk- en denkniveau niveau zijn. Dat is pas vanaf leerjaar 3 het geval.

Vaardigheidsscore Cito volg	Referentieniveau taal (domein lezen van informatieve teksten)
0-207	< 1F
208-215	1F
≥216	2F

Ook de Diataaltoets geeft een voorzichtige indicatie van het verband tussen de BLN en het referentieniveau van de leerling. Op grond van onderzoekservaring zal dit in de toekomst worden bijgesteld.

Praktijkonderwijs	(1)	1-3		3-6		3-6								
Vmbo basis				1BB A	1B B B	2BB	3BB	4BB						
Vmbo kader				1KBA	1K BB	2K B	3KB	4K B						
vmbo-tl/(havo)					1TL A	1TL B	2TL	3TL	4TL					
havo/vwo						1H A	1VA		1H B	2H 1VB	3H 2V	4H 3V	4V	
BLN	35-40	41- 45	46- 50	51- 55	56- 60	61- 65	66- 70	71- 75	76- 80	81- 85	86- 90	91- 95	96- 100	101-110
Referentieniveaus Taal	Naar 1F laag	Naar 1F hoog	1F	Naar 2F laag	Naar 2F hoog	2F	Naar 3F laag	Naar 3F hoog						
Gem. zinslengte in woorden		< 10	11,5	13	14,5	> 15	nvt	nvt						
Gem. woordlengte in letters		< 4,7	4,8	5,0	5,2	5,4	onbe- kend	onbe- kend						
% basiswoorden		> 88,5	86	83,5	81	< 81	onbe- kend	onbe- kend						

Figuur 1: overzicht moeilijkheidsgraad en BLN-normen Diataal

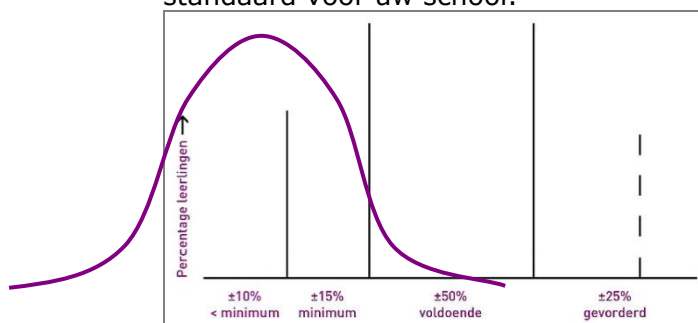
Differentiatie op basis van de toetsresultaten

Vaak richt een docent zich met zijn of haar onderwijsaanbod op een (verondersteld) gemiddeld niveau. Dit is niet effectief, omdat zowel de betere als de zwakkere leerlingen – samen ruim 50% – meestal niet of maar zeer beperkt kunnen profiteren van dit aanbod. Voor zwakke leerlingen gaat de stof over hun hoofden heen, met als gevolg dat zij weinig opsteken en vaak gefrustreerd raken en/of afhaken. Bij betere leerlingen bestaat het gevaar dat zij onvoldoende gestimuleerd worden. Ook dit kan leiden tot motivatieverlies of laksheid/luiheid met als gevolg onderpresteren.

Op basis van de analyse van de toetsresultaten, bepaalt u welke acties er nodig zijn in het basisprogramma, welke arrangementen nodig zijn voor leerlingen met achterstanden en/ of voor leerlingen die al verder zijn. Zo komt u tot een gedifferentieerde aanpak van begrijpend lezen⁴.

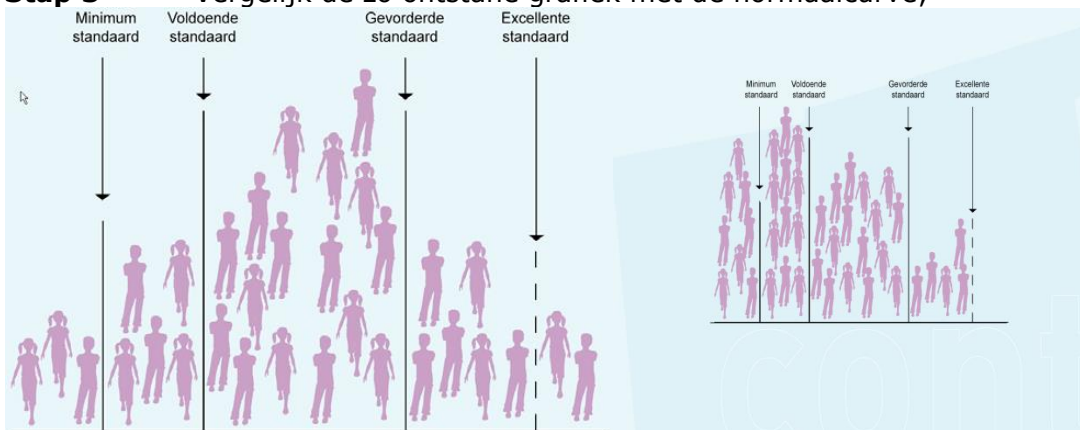
Stap 1 bepaal wat de normen zijn voor de groep getoetste leerlingen: een voldoende standaard, waar 75% van de leerlingen aan voldoet, een gevorderde standaard, waar 25% van de leerlingen aan voldoet, een excellente standaard, waar 10 % van de leerlingen aan voldoet. Stel ook een minimum standaard voor de 25% leerlingen die niet aan de voldoende standaard voldoen.

Zowel Cito als Diataal geven landelijke normen voor verschillende onderwijsniveaus, die u als basis kunt gebruiken voor het stellen van de standaard voor uw school.

Stap 2 Deel de leerlingen in op basis van hun toetsresultaten in een normaalcurveverdeling.

Stap 3 Vergelijk de zo ontstane grafiek met de normaalcurve;

Scores in overeenstemming met de norm.

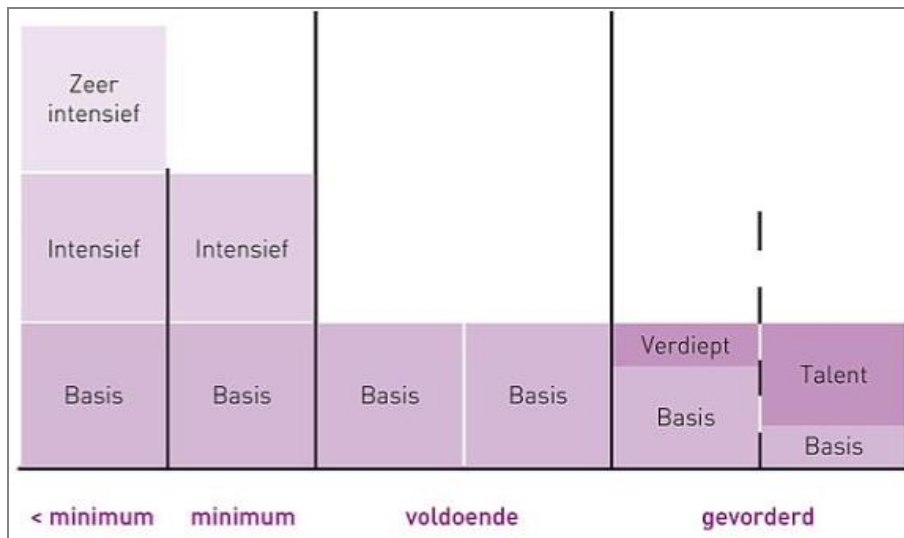
Scores lager dan de norm.

Stap 4 Interpreteer de resultaten en formuleer ambities voor het einde van het schooljaar en stel passende arrangementen op.

⁴ Voor een gedetailleerde uitleg van hoe u op basis van de uitstlagen van de Cito volgtoets komt tot groepsplannen en waar nodig individuele handelingsplannen kunt u terecht op www.Utrechtsekansen.nl : data gestuurd onderwijs.

Een basisarrangement dat past bij het niveau van de leerlingen

Een belangrijk uitgangspunt hierbij is, dat alle leerlingen hetzelfde basisarrangement volgen. Dit arrangement dient dan ook zodanig samengesteld te zijn, dat de meerderheid van de groep hiermee de gestelde onderwijsdoelen haalt. De leerlingen die deze doelen niet halen, komen in aanmerking voor het intensieve of zeer intensieve arrangement. Leerlingen die (met gemak) voldoende of hoger scoren, krijgen een verdiept of talentarrangement aangeboden.

Figuur 3: Onderwijsarrangementen op basis van het Onderwijscontinuüm

Wanneer – bijvoorbeeld op basis van toets uitslagen – blijkt dat te veel leerlingen onder het gewenste niveau presteren, dan wordt allereerst het basisarrangement aangepast, in plaats van grote groepen leerlingen op individuele basis een eigen aanpak te bieden. Ook wanneer juist veel leerlingen bovengemiddeld presteren, kan het nodig zijn het basisarrangement bij te stellen. Het niveau van de basisaanpak stijgt dan en minder leerlingen hoeven specifieke verdiepingsarrangementen te volgen.

De didactische richtlijnen geven handvatten voor het invullen van het basisprogramma. Gebruik de checklists begrijpend lezen en woordenschat om na te gaan of uw basisprogramma voldoende kwaliteit heeft. Kies een basismethode Nederlands, die aan de richtlijnen voor lezen en woordenschat voldoet. Vul ontbrekende elementen in de methode zo nodig aan met andere programma's. Wanneer u teksten behandelt, behandel dan ook structureel een aantal nieuwe woorden uit de tekst.

Investeer in het toepassen van leesstrategieën en aanpakken om woorden te leren. Controleer ook of leerlingen dit doen: het moet een gewoonte zijn in alle vakken. Spreek dan ook met uw collega's van andere vakken af dat zij gestructureerd aandacht aan deze strategieën en aanpakken voor het leren van nieuwe woorden besteden.

Intensief arrangement:

Leerlingen die niet genoeg hebben aan het basisarrangement, hebben extra oefenstof nodig en soms extra uitleg. Dit kan gestalte krijgen in de vorm van speciale steunlessen, maar ook in herhaalde instructie binnen de reguliere les, gebruikmaking van een ander werkboek of andere/aanvullende opdrachten, of inzet van specifieke remediërende materialen.

Effectieve aanpakken zijn:

- Vrij lezen, minimaal 10 minuten per dag. De docent stimuleert het plezier in lezen, door teksten aan te bieden die de interesse hebben van de leerlingen. Deze teksten moeten wel op het niveau van de leerling zijn, of net iets hoger.
- Een extra leesuur waarin aandacht voor lees strategieën en woordenschat centraal staan.
- Differentiatie in de Nederlandse les, waarbij de leerlingen die dat nodig hebben verlengde instructie krijgen bij het toepassen van lees strategieën.

Voorbeeld:

Voorbeeld intensief arrangement:

Leerlingen die het intensieve arrangement volgen krijgen extra training in het toepassen van leesstrategieën en het leren van nieuwe woorden. Hier is speciaal aandacht voor het lezen van teksten uit zaakvakken.

Ook wordt met de leerlingen afgesproken dat ze 15 minuten lezen. Om elkaar daarin te stimuleren wordt een leesclub gevormd in samenwerking met de bibliotheek.

Talentarrangement:

Dit arrangement is bedoeld voor leerlingen die (ruim) boven het gemiddelde klassenniveau scoren. Dit kan bestaan uit andere (veeleisender) oefeningen en verwerkingsvormen bij de basisstof, een hogere niveauversie van de methode gebruiken, en vrij lezen van teksten op een hoger niveau.

Talentarrangement:

Dit arrangement is bedoeld voor leerlingen die (ruim) boven het gemiddelde klassenniveau scoren. Dit kan bestaan uit andere (veeleisender) oefeningen en verwerkingsvormen bij de basisstof, bijvoorbeeld naast het receptieve begrip van een woord ook opdrachten toevoegen waarbij de woorden actief worden gebruikt in een schrijfofdracht. Of er kan een hogere niveauversie van de methode gebruikt worden en vrij lezen van teksten op een hoger niveau.